

Екзаменаційні питання з навчальної дисципліни

«Психологія (загальна, дитяча, педагогічна)»

Укладач: Верховська О.А.

Теоретичні питання

1. Предмет та завдання психології.
2. Місце психології в системі наук.
3. Класифікація галузей психології.
4. Основні напрями психології.
5. Методи психологічних досліджень.
6. Диференціація та співвідношення понять «індивід», «особистість», «індивідуальність».
7. Психологічна структура особистості, її релятивізм та функціональне призначення.
8. Особистість як суб'єкт та об'єкт соціальної взаємодії. Поняття про соціальні ролі особистості, характеристика їх ознак та видів.
9. Загальні властивості діяльності. Структура діяльності.
10. Поняття про вміння, навички, звички.
11. Характеристика видів діяльності людини.
12. Поняття про увагу та її фізіологічні основи. Види уваги: мимовільна, довільна, післядовільна.
13. Властивості уваги.
14. Поняття про волю та її функції. Особливості вольової регуляції поведінки.
15. Вольові якості особистості.
16. Спілкування і діяльність. Структура спілкування.
17. Види і засоби спілкування.
18. Поняття про соціальні групи. Міжособистісні взаємини та розвиток соціальної групи. Поняття соціально-психологічного клімату колективу.
19. Поняття про відчуття. Фізіологічні основи відчуттів. Види відчуттів. Властивості відчуттів.
20. Пороги чутливості. Поняття про адаптацію. Компенсаторні можливості відчуттів.
21. Поняття про сприймання. Види сприймання. Властивості сприймання. Спостереження і спостережливість.
22. Поняття про пам'ять. Види пам'яті. Процеси пам'яті. Індивідуальні особливості пам'яті.
23. Поняття про мислення. Форми мислення. Види мислення. Індивідуальні особливості мислення.
24. Значення уяви в житті людини. Уява як пізнавальний психічний процес. Образи уяви, прийоми їх створення.

25. Поняття про емоції, їх властивості. Функції емоцій. Вищі почуття.
26. Поняття про властивості темпераменту. Фізіологічні основи темпераменту. Тип темпераменту як система його властивостей.
27. Поняття про характер особистості. Структура характеру. Темперамент, характер та виховання.
28. Поняття про здібності. Види здібностей. Рівні прояву здібностей.
29. Психологічна готовність дитини до систематичного навчання в школі.
30. Психологія молодшого школяра.

Практичні завдання

1. Складіть професійні поради для ваших колег на тему: "Прийоми роботи над собою, які можуть сприяти формуванню вольових якостей професіоналу".
2. Охарактеризуйте функції волі. Зазначте, яка функція волі (регульовальна, стимулююча, гальмівна тощо) проявляється в кожній ситуації.
  - А. Людині дуже хочеться пити. Вона підходить до водойми, набирає води і хоче випити її. Проте їй кажуть: "В цій водоймі виявлено холерного ембріона, майте це на увазі". Людина виливає воду і йде далі.
  - Б. Під час повітряного бою пілота було смертельно поранено. В якусь мить він зрозумів, що, коли випустить з рук штурвал літака, загинуть усі, хто в ньому є. І ось пілоти веде далі літак, благополучно садить його і тут же безсило падає на підлогу кабіни. З літака його виносять уже мертвим.
  - В. Дуже жаркого дня підліток М. працював на пришкільній ділянці. Діти покликали його купатися. Хоча М. мав дуже втомлений і виснажений вигляд, він відмовився, пояснивши, що вирішив доводити будь-яку розпочату справу до кінця.
3. Якщо дитину годують в один і той же час, завжди вимагають дякувати товаришу за допомогу та ін., у неї виробляються автоматизовані способи поведінки. Неодноразове повторювання вимог призводить до того, що виконання їх відбувається без напруження, своєчасно. В навчанні та вихованні вироблення таких способів поведінки має велике значення. Який фізіологічний механізм лежить в основі автоматизованих способів поведінки? При яких умовах він формується?
4. Розробіть психологічні рекомендації для людини, яка знаходиться у стані стресу.
5. Розробити ефективні прийоми керівництва емоціями для вчителів початкової школи.

6. Визначте умови, які сприяли розвитку здібностей у нижчезазначених прикладах:

1. Тато і мама Миколи – художники. Хлопчик часто спостерігав за їхньою роботою і намагався допомогти їм. З раннього дитинства він багато малював. Йому подобалося розміщувати складні композиції на папері, що мав розмір сірникової коробки. У сім років Миколка самостійно опанував закони перспективи. Хлопчик не розлучався зі своїми альбомами, куди замальовував усе, що вражало його уяву, пробуджувало почуття. Він багато спостерігав і рано почав читати спеціальну літературу, вивчав життя та діяльність видатних художників, відвідував картинні галереї, виставки.

2. Хлопчик 3,5 років, ледве познайомившись із цифрами, проводив багато часу за друкарською машинкою, натискаючи послідовно знаки від 1 до 2000. Дуже швидко він засвоїв операції додавання і віднімання, практично не затримуючись, як інші діти, у межах десяти. В оточенні його приваблювало все те, що можна було виміряти і виразити числами: вік і роки народження родичів, вага, температура, відстані, кількість сторінок у книжках, ціни тощо. Персонажами його уявних ігор були цифри, які він наділяв власним характером і поведінкою. Він сам «відкрив» операцію множення і від'ємні числа.

7. Підготувати вправи (техніки) для розвитку мислення у дітей молодшого шкільного віку.

8. Співвіднесіть поняття, що означають індивідуальні властивості мислення та їх характеристики. А. Самостійність мислення. Б. Глибина мислення. В. Широта мислення. Г. Гнучкість мислення. Д. Критичність мислення

1. Риса творчого продуктивного мислення, що сприяє виникненню оригінальних задумів.

2. Найважливіша передумова ефективності творчої діяльності, вміння (за необхідності) змінити способи та прийоми вирішення проблеми.

3. Властивість, що виявляється в залученні до розв'язування задачі необхідних засобів і знань, що не даються безпосередньо в умовах задачі, а взяті з інших сфер знань, наук тощо.

4. Властивість, що сприяє аналізу, порівнянню, знаходженню суттєвих зв'язків між предметами і явищами об'єктивної дійсності. У конкретно-психологічному плані вона означає здатність враховувати всі відомі й необхідні дані, запропоновані в умовах задачі, та встановлення зв'язків між ними.

5. Вміння людини об'єктивно оцінювати свої та чужі думки; ретельно доводити і всебічно перевіряти всі висунуті положення та висновки; усвідомлено контролювати перебіг інтелектуальної діяльності.

9. Проаналізуйте ситуації. Поясніть, чому хлопчик так вчинив?

Після сну Руслан кличе Колю погратися у моряків. Очі у Колі спалахують і він каже:

– Пішли!

Проте тут же зупиняється, хвилиночку мовчить, а тоді невесело говорить: «Пізніше я зможу погратися з тобою, а зараз мені не можна – всі вийдуть із спальні, а я з Світланкою повинен перевірити, чи всі ліжка охайно застелені». І з цими словами хлоп'я приступило до виконання обов'язків чергового.

10. Психологи наголошують, що в педагогічній діяльності важливо створювати для учнів ситуації переживання успіху – однозначні невдачі, жорстко фіксовані оцінки блокують активність людини та її розвиток ("більше "3" я не отримаю, навіщо старатись").

Поясніть, з психологічної точки зору, чим зумовлена необхідність створення для дитини ситуації переживання успіху на уроці. Врахуйте поради психологів, що оцінювати потрібно не особистість, а конкретний вчинок.

11. Складіть вправи для розвитку пам'яті дітей молодшого шкільного віку.

12. У кінці навчального року вчитель зібрала малюнки за рік і на батьківських зборах доповіла, як діти зросли за цей час, якими навичками малювання вони оволоділи, як у них розвинена уява, спостережливість. Особливу увагу вона звернула на малюнки дітей за задумом. Вкажіть метод вивчення особливостей дитячої психіки вчителем початкової школи.

13. Вчитель розробила анкету для батьків, спрямовану на з'ясування ставлення батьків до заходів, які проводились в класі. Вона складалася із 40 запитань і починалася словами „Чи подобається Вам?...”, „Чи хотіли б Ви?...”, „Чи задоволені Ви?..”. Передбачалися відповіді „так” або „ні”, що їх повинні були вибрати опитувані. Запитання: Чи правильно складено цю анкету? Яких вимог потрібно було дотримуватись?

14.. Використовуючи психологічні доводи і прийоми, постарайтеся переконати батьків дитини дошкільного віку навчатися саме у вашому класі.

15. Визначити тип темпераменту учня за даними психолого-педагогічної характеристики.

Віктор Г. 3 клас.

Повільний, хода неспішна, говорить повільно, але ґрунтовно, послідовно. На уроках сидить з байдужим виглядом, сам руки не піднімає, але на питання вчителя відповідає правильно. Коли вчитель питає, чому він не підняв руки, відповідає коротко: —Та так...Його важко розсмішити або розсердити. Сам ніколи не ображає товаришів, до суперечок інших ставиться байдуже. Незлобливий, для товаришів будь-що зробити лінується. В розмову вступає рідко, більше мовчить. Новий матеріал розуміє не зразу, необхідно кілька разів повторити його, але завдання виконує правильно і охайно. Любить порядок. Ще в минулому році він до нас прийшов, але й досі не потоваришував з дітьми.

16. Складіть поради для вчителів початкової школи "Техніки розвитку уваги молодших школярів".

17. За якими зовнішніми ознаками треба судити про неухважність учня на уроці? Які ще поведінкові ознаки є показниками неухважності.

Мишко К. сидить обличчям до вчителя. Він спокійний, погляд його спрямований у вікно, точніше, у двір. Мишко нічим не порушує дисципліни в класі, але за ходом уроку не стежить. Один учень помилився біля дошки, увесь клас сміється. Мишко так само спокійний, так само уважно дивиться у вікно. Учитель кидає свій погляд туди ж. Вона бачить: у дворі хлопчаки грають у футбол. Вони гаряче сперечаються, щось доводячи одному з воротарів. Мишко так само обурений, він поривається щось гукнути. Учитель ставить Мишкові запитання. Мишко дивиться, нічого не розуміючи.

18. Скласти рекомендації для педагогів з розвитку уваги для молодших школярів.

19. У характеристиці учениці виділіть стрижневі риси характеру; за якими ознаками це можна встановити?

Таня А., 11 років. Завжди весела, життєрадісна й енергійна дівчинка, водночас рівна й спокійна. Таня вміє в усьому знаходити добре: у сонячну погоду вона радіє, що можна гуляти й гратися; в дощ, - що нікуди не треба йти, можна спокійно посидіти й пошити лялькам. Відносини у неї з усіма дітьми дружні. Вона добрий товариш, охоче для інших що-небудь зробить, дбає про своїх подруг. Таня все вміє робити – швидко й ретельно прибирає кімнату, добре чергує, чудово шиє лялькам. Вчиться Таня теж добре. Швидко робить уроки, зошити в неї чисті й акуратні. У школі вона ініціативний голова ради загону. Все вона робить добре й весело. Її всі люблять: і дорослі, і діти.

20. Віталій О. виховувався у неповній сім'ї. Мати працювала позмінно і тому часто залишала його в дитсадку на добу, не завжди приділяла йому увагу. Вже навчаючись у першому класі, хлопець був потайний, недобррозичливий, жорстокий щодо фізично слабших дітей. У шостому класі Віталій зажив

сумної слави одного з найнедисциплінованих учнів школи. Невдовзі він зв'язався з групою підлітків, разом з якими скоїв злочин (побили і пограбували перехожого), після чого був направлений до спецучилища. Що можна сказати про формування характеру цього учня? Чи можна було скоригувати цей процес у бажаному напрямку?

21. Визначте можливий комплекс методів дослідження психологічної проблеми "Вплив перегляду кінофільмів на агресивність молодших школярів".

22. Дослідження самооцінки школярів показало, що в інтервалі від третього до восьмого класу вона в цілому неухильно зменшується. При цьому було встановлено, що діти, уявлення яких про свої можливості невисокі, втілюють їх у відповідній поведінці і тому навчаються гірше, ніж могли б. Дітям з високою самооцінкою притаманна протилежна тенденція.

Складіть рекомендації для вчителів початкової школи щодо формування позитивної самооцінки молодших школярів.

23. В оповіданні Л. Пантелєєва "Чесне слово" йдеться про хлопчика, який брав участь у військовій грі старших дітей. Його поставили «вартовим», взявши слово, що він не піде з "поста". Хлопчик залишився "на варті", а діти пішли, забувши, напевно, про нього. Минуло доволі часу, почало сутеніти, хлопчикові було страшно, на нього чекали і, мабуть, хвилювалися батьки. Проте, вірний слову, він не міг самовільно залишити "пост" і пішов додому лише після того, як передав свої обов'язки перехожому – військовому. Як можна пояснити поведінку цього хлопчика?

24. Складіть рекомендації для вчителів початкової школи щодо формування моральних почуттів у молодших школярів.

25. Складіть рекомендації для вчителів початкової школи щодо формування вольових якостей у молодших школярів.

26. Складіть рекомендації для вчителів початкової школи щодо формування позитивної самооцінки у молодших школярів.

27. Складіть рекомендації для батьків майбутнього першокласника щодо психологічної готовності дитини до навчання в школі.

28. Складіть рекомендації для вихователів закладу дошкільної освіти та батьків з формування у дитини мотиваційної готовності до шкільного навчання.

29. Складіть рекомендації для батьків майбутнього першокласника з розвитку пізнавальної активності дитини.

30. У характеристиці учениці виділіть стрижневі риси характеру? Таня А., 11 років. Завжди весела, життєрадісна й енергійна дівчинка, водночас рівна й спокійна. Таня вмє в усьому знаходити добре: у сонячну погоду вона радіє, що можна гуляти й гратися; в дощ, - що нікуди не треба йти, можна спокійно

посидіти й пошити лялькам. Відносини у неї з усіма дітьми дружні. Вона добрий товариш, охоче для інших що-небудь зробить, дбає про своїх подруг. Таня все вміє робити – швидко й ретельно прибирає кімнату, добре чергує, чудово шиє лялькам. Вчиться Таня теж добре. Швидко робить уроки, зошити в неї чисті й акуратні. У школі вона ініціативний голова ради загону. Все вона робить добре й весело. Її всі люблять: і дорослі, і діти.